

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידו שיעור "דף היומי" בראשות הנרח"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה וחטי' זיסר

גליון מס' 357

פסחים ס"ח-ע"ד

בס"ד, כ"ו אדר תשס"ו

השבוע בגליון

- ◆ "חצי" "חצי" בדיוק?
- ◆ לימוד תורה תחילה או אוכל תחילה?
- ◆ סלסולי חזנות בימים טובים
- ◆ עולמם של גדולי התורה
- ◆ היש מצווה מן התורה לשמוח בליל יום טוב?

- ◆ עונג הגוף כביטוי לעונג הרוחני
- ◆ שבת - שמחת חנוכה הבית
- ◆ הליכה בשבת ללא נעליים
- ◆ מדוע הנכרים הקדמונים בכו בשבת?
- ◆ אשה חייבת במצוות אכילה בערב יום הכיפורים?

- ◆ אשה שנדרה לא לאכול בשר ולא לשתות יין
- ◆ שמחת יום טוב כיצד?

דף סח/ב וקראת לשבת עונג

"עונג שבת"

לומדי הדף היומי מתוודעים לנאמר בגמרא, כי הכל מודים שביום שבת קודש על האדם לענג את גופו לכבוד השבת, כפי שנאמר (ישעיהו נח"ג) "וקראת לשבת עונג". במסכת שבת גם למדנו, כי "כל המענג את השבת, נותנין לו נחלה בלי מצרים... וכל המענג את השבת, נותנין לו משאלות לב+ו".

כאמור, מצוות עונג שבת נאמרה מפורשות על ידי נביא ה' ישעיהו (ישעיהו נח"ג): "וקראת לשבת עונג". לדעת חלק מן הראשונים, עיקר מצווה זו מן התורה, שהרי כבר בתורתנו נאמר "מקרא קודש" (ויקרא כג) ודרשו חכמים, שיש לקדש את יום השבת ולכבדו בכסות נקיה ולענגו במאכל ובמשתה (עיי' "משנה ברורה" סי' רמ"ב ס"ק א' ובשער הציון שם, ובשו"ת "חתם סופר" או"ח סי' קס"ח. וראה עוד ב"מאורות הדף היומי" נדרים סו"א).

כאן המקום לתהות על קנקנה של מצוות "עונג שבת".

עונג הגוף כביטוי לעונג הרוחני: יש לדעת, כי קדושת יום השבת היא התענוג העיקרי של היהודי, אשר זוכה ביום השבת לנשמה יתירה ולהתקרב לבוראו. האכילה והשתיה לעינוג הגוף, אינם אלא ביטוי גשמי של העונג הרוחני בו שרוי האדם. כפי שאנו מבינים, שאדם הסועד את לבו בחתונת בנו, אינו אוכל כדי להיות שמח, אלא הוא אוכל מפני שהוא שמח, כך גם עינוג הגוף באכילה ובשתיה הוא ביטוי לתענוג הפנימי השורה על היהודי ביום שבת קודש.

שבת - שמחת חנוכה הבית: על מיוחדותו של יום השבת, הגורם לקרבה מיוחדת בינינו לבין בוראינו, עסקו רבות גדולי החסידות וחכמי המוסר, ואחד היסודות המשמשים נר לרגליהם, מובא במדרש תנחומא ובשאלתות לרב אחאי גאון (פרשת בראשית); שכאשר הקב"ה סיים את בריאת עולמו, כביכול ערך שמחה, כאדם הזוכה לחנוך את ביתו, וזה הוא מקור השמחה ביום שבת קודש. בספרים הקדושים, מוזכרים סעודות השבת כעין סעודת "חנוכה הבית", שאנו סועדים לכבוד בורא העולם ושמחים בממלכתו המתגלית לעינינו בקיום העולם. לאור הדברים הנזכרים, דומה, כי התפילה השגורה בפינו "ישמחו במלכותך שומרי שבת וקוראי עונג", מקבלת משמעות ייחודית ומעמיקה, כמו גם הנוסח שבסידורים מהאריז"ל "אתקינו סעודתא... דמלכא...".

הגאון מוילנא זצ"ל כותב בפירושו לספר ישעיהו, כי אדם המתענג בשבת כדי לכבד את השבת הוא הזוכה לקיים את מצוות עונג שבת, לא זה המתענג כדי להנות את גופו, וכלשון הפסוק "וקראת לשבת עונג", כמו גם לשון גמרתנו "כל המענג את השבת", לא נאמר "כל המענג את גופו בשבת".

לעומת זאת, בעל "בית הלוי" זצ"ל (פרשת תרומה) כתב על פי הזוהר, כי גם האוכל כדי לענג את גופו זוכה לקיים את מצוות עונג שבת, אם כי, הדברים אמורים לגבי שבת קודש בלבד, לא כן לגבי ימים טובים, בהם לא נאמר שיש "לענג" את החג, אלא שיש

דבר העיון

"מהפך"

דפיקה על דלת חדרו הצנוע של הרה"ג ר' חיים דוד קובלסקי שליט"א.

- "שלום".
- "שלום, שלום".
- "בקשר לקולות הצפים, אפשר דקה?".
- "סליחה?".
- "אם תרשה לי דקה להסביר את עצמי".
- "בבקשה".

- "אני חושב שאתם צריכים לשכנע את הקולות הצפים. אלה שעדיין לא החליטו, והם מהססים אם כן, או לא. מהססים".

השיחה הסתיימה, ובשעה שהאיש עשה את צעדיו מחוץ לחדר החליט ראש ואנה והספק מברסם "מאורות הדף היומי", כי האיש הזה צודק. צריך לשכנע את הקולות הצפים.

הקולות הצפים האלה שטים על פני המים, פעם הראש בתוך המים ופעם בחוץ. הם רוצים לנשום, אבל מהססים לעלות על גלגל הצלה ולהאחו בו. הם צפים אנה ואנה והספק מברסם בהם, אם להכנס למסלול שיוט קבוע, בו מתגברים על הגלים ועל הסערות, על הקצף ועל המערבולות, או להמשיך לנוד ללא עוגן.

הקולות הצפים מליונים. עשרות מליונים. מאות מליונים של שקלים, נשפכים כמים על ידי המפלגות השונות, כדי לשכנע את ה"קולות הצפים", ואנחנו לא נקדיש אפילו טור אחד עבור ה"קולות הצפים" באמת לא הוגן.

השבוע הזה, איפוא, מוקדש במלואו עבור ה"קולות הצפים". לא רק הטור הזה מיוחד עבורם, אלא מערכת מאורות הדף היומי, תעשה מאמץ בימים הקרובים, לעורר את הציבור לבחור את הבחירה הטובה ביותר.

יש בחירות לארבע שנים ויש בחירות לכל החיים.

עילוי נשמת

הר"ר יוסף-חיים שלומון ז"ל
בן מזל-טוב ואהרון ז"ל
נלב"ע לי אדר אי תשמ"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י ילדיו שיחיו

עילוי נשמת

הר"ר נפתלי הרץ נס ז"ל
ב"ר יצחק אייזיק ז"ל
נלב"ע כ"ח אדר תשס"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחיו

עילוי נשמת

מרת הצילה (הלה) כפתורי ע"ה
ב"ר ישעיהו יודנהרץ ז"ל
נלב"ע כ"ח אדר תשנ"ט
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י המשפחה שיחיו

לשמוח בו ולכבדו, ולפיקך, בימים טובים, האוכל כדי לענג את גופו ולא כדי לכבד את החג, אינו זוכה לקיים מצווה זו (ראה ספר במעלות השבת פרק י"ט, ובקונטרס שבת קדש קדשים).

הליכה בשבת ללא נעליים: עונג יום טוב אינו בא לידי ביטוי במאכל ובמשתה בלבד, אלא עלינו להמנע גם מנקיטת פעולות המנוגדות לעונג ולשמחה, כגון, לשוח בדברים מצערים (עיי' רמ"א או"ח סי' ש"ז סעי' א' וב"משנה ברורה, שם ס"ק ג'). ה"ב"ח כותב, כי מחמת מצוות עונג שבת, יש להקפיד שלא להלך יחף בשבת, שהרי אמרה תורה (דברים כח/ו) "אשר לא נסתה כף רגלה הצג על הארץ מהתענג", הרי לנו, כי הליכה ללא נעליים היא חסרון תענוג.

לימוד תורה בשבת קודש: הרמ"א (או"ח סי' ר"צ סעי' ב') כותב, כי תלמידי חכמים "ימשיכו יותר בעונג אכילה ושתיה קצת, דהרי הם מתענגים בלימודם כל ימי השבוע", ושאר אדם יעסקו בשבת בתורה יותר מתלמידי החכמים.

מעניין לציין, את דברי ה"ברכי יוסף", כי האריז"ל נהג לישון ביום שבת כשעתיים או שלש, משום עונג שבת. בעל ה"שערי תשובה" (סי' ר"צ אות ב') כותב: "ומי יתן שיקיימו שאר הנהגותיו ואזהרותיו..."

מדוע הנכרים הקדמונים בנו בשבת? נסיים מאמר זה בדבריו של בעל "ערוך השולחן" (או"ח סי' רע"א סעי' י"א) וכה לשונו: "ראיתי בקדמונים שהאומות הקדמונים היו יושבים בשבת בחושך ובוכים מפני שהמזלות של שבת מורים לרעה, והקדוש ברוך הוא ציווה אותנו להיפך, להדליק הרבה אור ולהתענג עצמנו להראות שאנו למעלה מהמזלות ואותנו לקח ה' להוציאנו ממערכת השמים".

דף סח/ב כל האוכל בתשעה בו מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי **האם אשה חייבת במצוות אכילה בערב יום הכיפורים?**

"כל האוכל ושותה בתשעה בו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי". הלכה ידועה זו קובעת, כי מצווה לאכול בערב יום כיפור, בט' בתשרי. במאמר הבא נבחן אם יש אנשים הפטורים מלאכול בערב יום כיפור, וגם נתוודע לתגלית מעניינת ביותר: אם מצוות אכילה בט' בתשרי היא מדרבנן, יתכן שמתרחב מעגל האנשים החייבים בה, יותר מאשר אם היתה המצווה מן התורה!

נפתח בדברי הגאון רבי עקיבא איגר זצ"ל המסתפק (שו"ת ח"א סי' ט"ז), אם נשים חייבות במצוות אכילה בערב יום כיפור. צדדי הספק הם, מחד, הרי נשים פטורות ממצוות עשה שהזמן גרמא [כגון, ממצוות ציצית, מהנחת תפילין וכדומה, שחיובן מותנה ותלוי במועד קבוע]. מאידך, מאחר שמצוות אכילה בט' בתשרי כרוכה בצום י' בתשרי, יתכן שמאחר שהן חייבות בצום יום הכיפורים, מחוייבות הן אף במצוות אכילה בט' בתשרי.

בעל שו"ת "כתב סופר" (או"ח סימן קי"ב) כותב, כי לכשתבונן באופן בו ניסחו חז"ל את הדרשה מן הפסוק המלמד על מצוות אכילה בט' בתשרי נסיק, כי גם נשים חייבות במצווה זו. נאמר בפסוק "ועיניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש". הא כיצד? הרי יש להתענות ב' בתשרי דרשו חכמים, שכוונת הפסוק היא, שכל האוכל בתשעה מעלה עליו הכתוב כאילו מתענה תשיעי ועשירי. נשים נא לב, כי מצוות אכילה בט' בתשרי נכרכה ונשזרה בעינוי הצום, "ועיניתם את נפשתיכם בתשעה", הוי אומר, המחוייב בעינוי ב' בתשרי, מחוייב באכילה בט' בתשרי. אכן, רש"י (יומא פ"א ב' ד"ה "כל האוכל ושותה") וה"טור" (או"ח סי' תר"ד) כותבים, כי טעם מצוות אכילה בט' בתשרי הוא כדי לצבור כח לקראת הצום. מעתה, ודאי שהנשים חייבות אף הן במצווה זו, שהרי הן חייבות לצום ביום הכיפורים. הוא משווה זאת לגמרא במסכת קידושין (לד/א) האומרת, שנשים חייבות במצווה, מפני שטעם מצוות מזוזה הוא "למען ירבו ימיכם", ואף הנשים זקוקות לחיים ארוכים.

אשה שנדרה לא לאכול בשר ולא לשתות יין: ה"כתב סופר" מוסיף, כי המהרי"ל סובר אף הוא כן (מנהגי מהרי"ל הלכות יוה"כ). כך מוכח מתשובתו לאשה שנדרה שלא לאכול בשר ולא לשתות יין, כי אם בשבתות ובימים טובים. שאלתה היתה, אם מותר לה לאכול בשר ויין בט' בתשרי, והמהרי"ל פסק לה, כי ודאי מותר לה הדבר, כי ט' בתשרי הרי הוא כיום טוב [ועיי' שו"ת משי"ב בדן איש חולה, שאינו צם ביוה"כ, וראה ב"מקראי קודש" סי' ל"ז].

מצוות אכילה בעיו"כ מן התורה או מדרבנן? ברם, ה"מנחת חינוך" (מצווה ש"ג) מציין, כי אין להתעלם מן המחלוקת לגבי מקור חיוב מצוות אכילה בט' בתשרי. יש אומרים שהיא מצווה מן התורה ויש אומרים, שמצווה מדברי חכמים היא, ודרשתם מן הפסוק "אסמכתא" היא, שהסמיכו דבריהם לדברי תורה. מעתה, אם מצווה זו מן התורה, אזי, אין טעם המצווה משפיע על הגדרתה, ומאחר שמצוות אכילה בט' בתשרי היא מצוות עשה שהזמן גרמא, נשים פטורות הימנה. אולם, אם כשיטת ה"בית יוסף", שמצוות אכילה בט' בתשרי אינה מן התורה אלא מדרבנן, הרי שנשים גם חייבות בה, כי חכמים תקנוה גם לגבי נשים. ה"מנחת חינוך" חותם את דבריו, שמכך שהרמב"ם אינו מחלק בין אנשים לנשים מוכח, כי לדעתו מצווה זו מדרבנן, והכל חייבים בה.

ראייה מעניינת הביא בעל האדר"ת (בקונטרס גפן אדר"ת אשר בקובץ יגדיל תורה קונטרס ט' סי' קכ"ג) הובא בשדי חמד מערכת ערב יוה"כ ח"ט סי' א' אות ה' עמוד 119, ועיי'ש שלא הסכים לדבריו) מן הירושלמי. במסכת תענית (פרק ב' הלכה י"ב ובמגילה פ"ג ב סוף הלכה ב' ובגדרים פ"ח) אומר רב

לו היו הבחירות לכנסת נערכות אחת לחמישים, שישו אח, שבעים שנה, היינו עדים למסע שכנוע אדיר, לוחץ, מסיבי ובלתי פוסק של כל המפלגות. לשם כך, הם היו משעבדים את כל המשאבים הכספיים העתידים לעמוד לרשותם במהלך ארבעים השנים הבאות, ממשכנים את משכורתם העתידית ומוכרים את כל אשר להם. כל ראש בית אב היה זוכה למפגש ישיר ובלתי אמצעי עם ראשי מפלגות, יור"י מטות, מנהלי מגורים, מנהלי מחלקות ותפעול, אשר לא היו עוזבים אותו לפשו, עד אשר היו בטוחים כי הוא יבחר להצביע את הבחירה הטובה ביותר... **עבורם.** יחי ההבדל הקטן.

מסע הבחירות של מאורות הדף היומי מוקדש כדי לשכנע את הבוחר לבחור בבחירה הטובה ביותר... **עבורו.** זו אינה בחירה של פעם בחיים, אלא בחירה בחיים עצמם!

במה דברים אמורים?

ביום הבחירות משוחררים מאות אלפי עובדים ממוקם עבודתם. מה יהיה יום מהם, אם יכנסו לבית הכנסת לשעה אחת, כדי להכיר את הדף היומי? זו הזדמנות כבירה, לנצל חופשה כללית מרוכזת, כדי להכיר להמון העם את קסמו של הדף היומי, את מתיקותה של הגמרא, את יופיה של התורה הקדושה, את דבריהם הקדושים של התנאים והאמוראים.

תהיה להם הזדמנות נדירה, לפגוש פנים אל פנים, לומדי הדף היומי וותיקים, אשר יספרו להם בחפץ לב, על המהפך הגדול שחל בחייהם האישיים, מיום שבחרו ב"דף היומי".

הפס ישיחו בפניהם ברגש, על רועג ושלווה שנפרסו על חייהם, על אווירה רגועה וניחוחה ששרתה עליהם ועל בני ביתם. הם יישבו איתם כתף אל כתף בבית הכנסת, יסייעו להם לפתוח את הגמרא במסכת פסחים דף ע', בו ילמדו על קרבן החגיגה שהוקרב עם קרבן פסח, על סכין שחיטה שנמצאה בירושלים בערב פסח - המותר לשחוט בה קרבן, או שיש לחשוש כי טמאה היא? ומה ההבדל בין סכין ל"קופיץ", סכין גדולה המיועדת לשבירת עצמות, ומדוע נסע יהודה בן דורתאי הרחק מירושלים לפני ערב פסח שחל בשבת? ומניין יודעים, כי הקרבת קרבן פסח דוחה את השבת.

הם יסייעו את השיעור עם "מאורות ההלכה". במסגרת לימוד ההלכה ילמדו כיצד יש לטבול את המרור, כמה זמן, ומדוע צריך לער את החרוסת מן המרור, ומתי יש לברך על המרור. מדוע אסור לדבר אחרי שאוכלים את המרור ומדוע לא מברכים על החרוסת, וישבו לביתם עם מסר - יש תכלית לעולם.

בבחירות האלו הכל על השולחן. אין הבטחות מעורפלות על עתיד בלתי ברור. אין יוזמות גרנדיוזיות שמעולם לא נוסו. הכל קיים, גלוי וידוע. המתכנת העתיקה והטובה של עם ישראל. התורה הקדושה שהחזיקה אותנו בכל הדורות ובלל המצבים. היא תהיה שם. הם יהיו שם. כולנו נהיה שם. ותיקים כחדשים. מבוגרים כילדים. רבנים מגידי שיעורים. לומדים שבעי מסכתות ולומדים טריים. עם ישראל במיטבו.

תארו לעצמכם איך היו פני הדברים משתנים, אם בכל מקום ובכל אתר; בכפר, בעיר, בקיבוץ, בעיירה ובמושב, במרכז ובפרפריה, היו קמים יש מאין שיעורי הדף היומי. בתי הכנסת ימלאו המון אדם, הכמהים ליהנות מצוף התורה, ולשם כך, קדרים קדרים של רבנים מגידי שיעורי הדף היומי, יעמדו לרשות המוני הלומדים החד-פעמיים, כדי להכיר להם את התורה.

אם הייתי גבאי בית כנסת, הייתי מנסה את מזלי ומתקשר למספר הבא: 11-33-20-1800. אולי בעקבות מוצב זה, יתמלא בית הכנסת בלומדים ובמתפללים, אשר יפחו בו רוח חיים קדושה, ומלאה הארץ דעה את ה' כמים לים מכסים.

יוצאים לדרך.

מוקד המבצע: 11-33-20-1800.

.....
המעוניין לזכות את הרבים בסיפור מעניין, או בעובדה מרתקת שניתן ללמוד ממנה מוסר השכל, מוזמן לפנות למערכת מאורות הדף היומי, ואנו נפרסם זאת בע"ה בטור זה.

כתובתנו: ת.ד. 471 בני ברק פקס: 93-67-570-03

mendelson@meorot.co.il

.....
בברכת התורה העורך

חדש! חדש! חדש! חדש! חדש! חדש! חדש! חדש!

יצא לאור

"שיר ההלכה"

דיסק מזכרת מהמעמד האדיר לחיזוק הדף היומי וההלכה בנייני האומה ירושלים

24.90 ש"ח
הדג

להשיג במשרדי מאורות הדף היומי 03-5775333

הופיע!

תקליטור מאורות הש"ס על מסכת פסחים דף סב'-צא' לצפייה במחשב + MP3

עברית Français

בישראל: 1-700-500-151

ירושלים: רח' שרי ישראל 14
02-5003882

In U.S.A.: 1888 5MEOROT
(1888 563 6768)

In France:
01.42.41.14.01

חדש!

יעקב בר אחא, שאם אשה תשאל מתי מותר לה לצום, תאמרו לה שבכל הימים רשאית היא לצום, למעט חמשת המועדים הללו: שבת, יום טוב, ראש חודש, חול המועד וחנוכה. מדוע לא הוסיף רב יעקב בר אחא גם את יום ט' בתשרי? הרי לנו כי נשים אינן חייבות באכילה בערב יום הכיפורים. אולם, לאור דברי המהרי"ל הנזכרים, נדחית ראייה זו, מפני שהמהרי"ל הגדיר את ערב יום כיפור כיום טוב...

סעודת שמחה על הכפרה? נסיים בדבריו של רבינו יונה המנמק בטעמים נוספים [על טעמו של רש"י], את מצוות האכילה בערב יום הכיפורים (ישערי תשובה" שער ד' ד"ה ח-ט): "ועל כן אמרו רבותינו זכרונם לברכה, כל הקובע סעודה בערב יום הכפורים כאילו נצטווה להתענות תשיעי ועשירי והתענה בהם, כי הראה שמחתו בהגיע זמן כפרתו, ותהיה לו לעדה על דאגתו לאשמתו, ויגונותיו לעונותיו. והשנית כי בשאר ימים טובים אנחנו קובעים סעודה לשמחת המצווה, כי יגדל וישגא מאד שכר השמחה על המצוות... ומפני שהצום ביום הכפורים, נתחייבו לקבוע סעודה על שמחת המצווה בערב יום הכיפורים".

דף סח/ב חציו לה' וחציו לכם
שמחת יום טוב כיצד?

לרגל חג הפסח הקרב ובא, מוגש המאמר הבא, בו נתוודע לאופניה של קיום מצוות שמחת יום טוב ולמחלוקות הפוסקים שנתגלעו בה.

ידועה ההלכה, כי מצוות שמחת יום טוב מחולקת לשניים: "חציו לה' וחציו לכם". בחלק מן היום יש לאכול ולשתות ובחלק מן היום יש ללמוד תורה.

"חציו" "חציו" בדיוק? האם ביום טוב מוטל עלינו להציץ מידי פעם בשעון, כדי לדייק ולהקדיש חצי יום לאכילה ושתיה וחצי יום ללימוד תורה, כנאמר "חציו לה' וחציו לכם"? על כך ועוד, בשורות הבאות.

בגמרתנו אנו למדים על מחלוקת בין רבי אליעזר לרבי יהושע, כיצד מקיימים את מצוות שמחת יום טוב. רבי אליעזר אומר, שיכול אדם לאכול ולשתות כל היום כולו ולקיים בזאת את מצוות השמחה ויכול אדם ללמוד תורה כל היום כולו ולשמוח בזאת. רבי יהושע חולק ואומר: "חלקהו. חציו לה' וחציו לכם".

[במה נחלקו התנאים? שני פוסקים נאמרו בתורה לגבי יום טוב. על שביעי של פסח נאמר, "ועצרת לה' אלוהיך" ואילו בשמיני עצרת נאמר, "ועצרת תהיה לכם". רבי יהושע סובר, כי יש לחלק את שמחת יום טוב לשניים: "חלקהו. חציו לה' וחציו לכם". רבי אליעזר סובר, "או כולו לה' או כולו לכם". כלומר, ניתן לקיים את מצוות שמחת יום טוב, על ידי לימוד תורה. אך הכל מודים, כי על האדם לשמוח ביום טוב, ואינו רשאי לשבת בטל ולהמנע מן השמחה].

יש מן הראשונים (בעל המאור, פסקי רי"ד פסקי הרי"ז בביצה פ"ב, ומובא בש"ג לרי"ף ביצה ח"א, ועוד) הפוסקים כשיטת רבי אליעזר שיכול אדם לקיים שמחת יום טוב על ידי "כולו לה'". אך רוב הראשונים נקטו, וכן הורו הפוסקים, כדעת רבי יהושע, שחובה לשמוח ביום טוב גם על ידי מאכל ומשתה ולא רק בלימוד תורה: "מצוות יום טוב לחלקו חציו לבית המדרש וחציו לאכילה ושתיה" (רמב"ם הלכות יו"ט פ"ו הלכה י"ט, "שולחן ערוך" או"ח סי' תקכ"ט סעיף א').

כיצד מקיימים 'חציו לה' וחציו לכם'?

הרמב"ם (שם) מתאר את סדר היום בחגים: "אף על פי שאכילה ושתיה במועדות בכלל מצות עשה, לא יהיה אוכל ושותה כל היום כולו, אלא כך היא הדת, בבקר משכימין כל העם לבתי כנסיות ולבתי מדרשות ומתפללין וקורין בתורה בענין היום וחוזרין לבתיהם ואוכלין, והולכין לבתי מדרשות קורין ושונין עד חצי היום, ואחר חצי היום מתפללין תפלת המנחה וחוזרין לבתיהן לאכול ולשתות שאר היום עד הלילה".

האחרונים מבארים, כי בסדר זה מתקיים "חציו לה' וחציו לכם" בדיוק ממש: מחצית היום הראשונה מוקדשת לתפילה וללימוד, מלבד האכילה הארעית שלאחר התפילה, ואילו המחצית השניה של היום מוקדשת כולה לחציו לכם' מלבד תפילת מנחה הקצרה (ראשון לציון' ביצה ט"ב, שו"ת 'דברי מלכאל' ח"ו סי' ד' ד"ה ו'בסי רפ"ח, מובאים בספר המפתח ברמב"ם פרנקל שם).

מדבריהם עולה, כי יש לחלוק את היום לשני חצאים מדוייקים, חציו לה' וחציו לכם. ברם, ה"שפת אמת" זצ"ל (ביצה ט"ב) כותב, כי אין הדברים כן, אלא "חציו לה' וחציו לכם" היינו, שביום טוב יש לשמוח הן על ידי שמחת הגוף והן על ידי שמחת התורה, אך אין צורך להקפיד על שני חצאים שווים. זו גם לשונו של ה"פרי מגדים" (סי' רמ"ב ב"אשל אברהם" ס"ק א'): "חלקהו חציו. יראה לאו דווקא בצמצום, רק מקצת לה' ומקצת לכם. ומצוות עשה לאכול ורשות בידו רובו לה' או רובו לכם, או חצי ממש".

לימוד תחילה או אוכל תחילה? לגבי סדר היום שהתווה הרמב"ם כתב המהרש"ל בספרו "ים של שלמה" (ביצה פ"ב סימן ה'), כי לדעתו, יש להקדים את הלימוד בבית המדרש לסעודת שחרית עד סמוך לחצות היום, ולאחר את מנחה לסוף היום. אין לחשוש, הוא אומר, שאדם יעמוד לתפילת מנחה מתוך שתיית יין, שכן, אין זו שתיית יין של חול, אלא "הקב"ה מקבל תפילתו מאחר שהוא שמח וטוב לב בשמחתו של מקום!" אולם, ה"מגן אברהם" (סימן תקכ"ט ס"ק א') נוקט כדעת הרמב"ם.

סלסולי חזנות בימים טובים: אף הוא הזהיר את החזנים לבל יאריכו בניגונים וסלסולי חזנות, גם אם הדבר נעשה לשם שמים ולרצון הציבור, שכן, אין מקיימים בהם לא "חציו לה'" ולא "חציו לכם"!... ודבריו אלו הובאו בפוסקים (במג"א שם וכן במשנ"ב שם).

כאמור הבעל המאור וראשונים נוספים פוסקים, כי הלכה כרבי אליעזר הסובר, שניתן לקיים את מצוות שמחת יום טוב על ידי "כולו לה'" ואף ראייה הביאו

לעילוי נשמת
הר"ר אנג'לו מרדכי ז"ל
ב"ר כלמנטה ז"ל נלב"ע כ"ז אדר תשמ"ו
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י משפחתו ירושלים - רומא

לעילוי נשמת
מרת פסיה שיינדל (הגר) אפל ע"ה
ב"ר שמואל ז"ל נלב"ע ב' ניסן תשנ"ב
וליעלוי נשמת מור"ח
הר"ר אלתר יוסף מאיר הרשקוביץ ז"ל
ב"ר יואל ז"ל נלב"ע ה' ניסן תשל"ז
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחו ע"י עו"ד הר"ר שמואל
ואסתר אפל שיחי - בני ברק

לעילוי נשמת
מרת פריידל זיידן ע"ה
ב"ר שלום מאיר ז"ל
נלב"ע א' ניסן תשס"ג
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י משפחת זיידן
שיחי - לונדון

לעילוי נשמת
הר"ר ישראל סימינובסקי ז"ל
ב"ר שניאור זלמן ז"ל נלב"ע כ"ז אדר א' תשנ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצח ע"י המשפחה שיחי

עוד חידוש מרנין מבית היוצר של 'מאורות הדף היומי':

הגדת המאורות

הלכות פסח - 'מאורות ההלכה' על מסכת פסחים. ומדרשי חז"ל. אלו מקצת הפנינים הנמצאים ב'הגדת המאורות' קורת רוח רבה בקרב לומדי הדף היומי וההלכה ליצירה משובחת זו.

בעקבות ההתעוררות העצומה בקרב לומדי הדף היומי ללימוד ההלכה ובפרט בשנה זו אשר בה קיימת ההזדמנות הנדירה לסיים את הלכות ליל הסדר עד לחג הפסח, הצטרפו עשרות אלפי לומדים ללימוד ההלכות היומיות במסגרת 'מאורות ההלכה' בסדר לימוד הדף היומי.

ארגון 'מאורות הדף היומי' ששם את החדרת רעיון לימוד ההלכה 'מאורות ההלכה' בראש מעייניו, הוציא כעת הגדה מפוארת ומבוארת 'הגדת המאורות'.

ובה לצד ההגדה עצמה הערוכה בהידור ופאר, מובאים הלכות חג הפסח שנלמדו השנה, עם תוספות וביאורים מיוחדים ובהם מדרשים והלכות מעשיות.

אין ספק, כי הגדה זו תפאר את שולחן ליל הסדר של רבבות הלומדים שטרחו בלימוד ההלכות מידי יום וכעת בליל החג מונחת לפניהם ההגדה בכלי מפואר עם כל הלכות ליל הסדר והחג כולו בתוספת המדרשים וסיכומי ההלכות.

יש לציין כי ההגדה מודפסת על דפי כרומו בכריכה מהודרת במיוחד.

מסוגייתנו. גמרתנו מספרת על מר, בנו של רבינו, שיושב היה בתענית כל השנה, גם בימים טובים, למעט חג השבועות, פורים וערב יום הכיפורים. הרי לנו, כי הלכה כרבי אליעזר!

עולמם של גדולי התורה: ברם, רבינו דוד בסוגייתנו דוחה ראייה זו תוך שהוא מצויר באופן נדיר את עולמם המופלא של גדולי התורה. רבינו דוד אומר, כי אנשים קדושים שכל חייהם שקועים בלימוד התורה ועמלה, אכן נהנים מלימוד התורה עד כדי כך שבאמצעותו הם מקיימים גם "חציו לה" וגם "חציו לכם". הם אינם זקוקים לאכילה ולשתיה, כדי להנות את גופם, לפי שלא פחותה הנאת גופם בעת לימוד התורה! משכך, מסכם רבינו דוד, ממנהגו של מר, בנו של רבינא, אין להסיק הלכה לכלל ישראל.

דף ע"א והיית אך שמח חתונה בליל הסדר

בהתחלה זה היה נשמע מוזר. אחר כך שניהם השתכנעו. בסופו של דבר הם הבינו שאי אפשר.

אביה של כלה פלונית הציע, לערוך את החתונה ב... ליל הסדר. הוא ניצל שואה, והמשפחתיות חשבה לו עד מאד. לבו רגש בעת שדמיין את עצמו יושב בליל הסדר מוקף בכל בני המשפחה, בתו בשמלת כלה והשמחה בוקעת רקיעים. אמרו לו: "רי יהודי, 'אין מערבין שמחה בשמחה', הלכה היא, שאין נושאים נשים במועד, מפני שאין לערב שמחת נישואין בשמחת המועד" (מועד קטן ח"ב, שו"ע או"ח תקמ"ו, אה"ע"ז סי' ס"ד סע"ו ו'). האכן כן? הרי בגמרתנו אנו למדים, כי מן הפסוק (דברים טו/טו) "והיית אך שמח" למדנו, כי מצוות שמחת יום טוב אינה כוללת את ליל החג הראשון! לפי שהמילה "אך" באה למעט, וחז"ל דרשו למעט מכך שמחת יום טוב בלילה הראשון.

ובכן, בעל ה"שאגת אריה" (סימן ס"ח) נוקט, כי אכן מדין תורה, אין מצוות שמחת יום טוב בלילה הראשון של יום טוב, אך חכמים תקנו לשמוח בלילה זה [ועיי"ש שכתב, כי מדברי הר"י עולה שאינו סובר כן].

אולם, הגאון רבי חיים הלוי מבריסק זצ"ל מסביר (חידושי הגר"ח סי' ס"ח וסי' ס"ט ו"אהלי אהרן" ח"ב עמודים ר"ז-ר"ח, ממנו הועתק לחי' הגר"ח), כי גם בליל יום טוב תקפה מצוות שמחת יום טוב מן התורה, ומצווה זו מורכבת מחלקים אחדים, וגמרתנו מתייחסת לאחד מהם בלבד, כדלהלן.

בשלהי המסכת (קט"א) נלמד, כי אנשים שמחים ביין ונשים בבגדי צבעונין. הגמרא שם מוסיפה, כי בזמן שבית המקדש קיים, אין שמחה אלא בבשר - בשר קרבן שלמים, ועתה שאין בית המקדש קיים, אין שמחה אלא ביין.

אין כוונת הגמרא שרק לאחר שחרב בית המקדש חלה חובת שמחה ביין, אלא שאחר שחרב בית המקדש, נותרה שמחה זו בלבד. הא ראייה שבסוגייתנו נאמר, כי גם בזמן שבית המקדש קיים, כאשר חל יום הראשון של החג בשבת, משמחו "בכסות נקיה ויין ישן". הרי לנו, שחובת השמחה ביין לא התחדשה רק לאחר חורבן הבית.

הרי לפנינו שתי צורות של שמחה: שמחה בדברי חול: מאכלים, יין ובגדי צבעוניים, ושמחה במאכלי קודש - בשר שלמים.

נראה, הוא אומר, כי הפסוק "והיית אך שמח" בא למעט מחובת השמחה בליל החג את אכילת בשר השלמים, אולם לא פקעה חובת השמחה בו ביין ובגדי צבעוניים וכדומה.

מדוע אכן דורשים למעט מן הפסוק את שמחת אכילת בשר שלמים בליל יום טוב ראשון של חג? הביאור פשוט ביותר. כדי לשמוח באכילת בשר שלמים, יש להקריב קרבן שלמים. בלילה, כידוע, אין מקריבים קרבנות. יש, איפוא, להקריב את הקרבן בערב יום טוב. זאת, כבר לא חייבה תורה. כלומר, הסברה נותנת, כי מן המיעוט "אך" נלמד, שאין אדם חייב לעסוק בערב יום טוב בענייני השמחה של יום טוב. לפיכך דרשו חכמים למעט את קיום מצוות שמחת יום טוב באכילת שלמים בליל יום טוב ראשון בלבד... לפי זה, מובן היטב שבלייל יום טוב אחרון של חג, קיימת חובת אכילת שלמים גם בלילה, שהרי את קרבן השלמים שיאכל בלילה, מקריבים בעיצומו של החג, בו קיימת חובה לעסוק ולדאוג לענייני מצוות שמחת יום טוב.

נחתום במדרש מעניין שמביא הגר"ח מבריסק. בילקוט (סוף פנחס) נאמר, שכאשר התבשרו בני ישראל שחג שמיני עצרת יהיה סמוך לחג הסוכות - ולא חמישים יום לאחריו, כהפרש שבין חג השבועות לחג הפסח [ראה במדרש שם לעיל, שכך ראוי היה להיות] אמרו: "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו". [עוד נאמר שם, שיש להסתפק אם לשמוח בהקב"ה או ביום. אמנם הפסוק אומר "נגילה ונשמחה בו" - בהקב"ה].

מדוע אמרו "זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו" [ומה הספק אם השמחה היא ביום או בקב"ה?]? הגר"ח מסביר, כי לו היה חג שמיני עצרת נחגג לבדו, לא היתה מצוות שמחת יום טוב באכילת שלמים בלילו... ברם, אחר שהוסמך לחג הסוכות, קיימת חובה זו אף בלילה של שמיני עצרת [וספק המדרש הוא, אם השמחה בקרבן שלמים או ביין ובגדים צבעוניים, ועל כך פושט המדרש: "נגילה ונשמחה בו", בקב"ה, בבשר קרבנות המוקרבים לו].